

КОСМОС — КАДЫ АЖЫЛДАЖЫЛГА АРЕНАЗЫ

ЭНАС программасын баулар эртең чыгыш нолду куушетиңген совет-америкалык космостик уюштурушлар Марсче угулаа экспедициянык Ай деисекеэриниң ийчилээр доктаамак эртем төвүнүн болган улустар аразынын оон-даа өскө кады кылган төлөвиседе-деинге чутула ийити берген.

— Фантастиканың бийик турары бүгү-ле чүвөлөрүн бие керек кырыла боттанзырып, болур бис—деп, ийчан ол кады ужуштурушунун аксперименталинге киржип турган ки-жиперини бирээни чутаалаан.

— Хей фантастика-дыр — деп чүвөгө бузуревес кижилер удураанган.

— Октаргай делеминге америкааннар орус ий ижер, а орус космонавтылар америка биштекче чоотлаар деп чутаа-лаш чыл бурунгаар уушп келген болза, шынап-ла фантазия дикир турган ири силер бе? Дүшүрүтүр чоруктун чарыкчылыкты, совет-америка харылааларынын «жизнени «Союз-Аполлон» программанын боттанзырар арганы берген. Ол ужуштурушунуң бүгү де-легейиниң кижилери түгөт те-хниктик орундалар кылдыр көрүп турган эвес, ийи улуг күүрүңгө кады ажалдажылга-газе чутулаа кылдыр удулаа көргөн. Уш ийчиледеги кир-жипчилери ЭНАС программасын ажалы-буру чурттарында космонавтыларынык кады

ажылдажылгазынын бантайы бадымы деп ийдеген.

Бо бүгү алаш көргө, ок-таргай делеминге улустар аразынын кады ажалдажылга-зынын үеи чоотулаанын ол. Делегей космонавтыларынын сайыразын ол база ийергей-леп турар. «Космостик клуб-» киржипчилериниң саны өскөн, эртем сайыраан.

Сөөлү чылдарда социалист-тик чурттуу кады кылган турары «Интеркосмос» про-грамманын база өзүп, сайырап турар, чоотка чаз оон ол чыл болган сөн демдеген эрттир-ген.

Же программаның чутулаа соругазы—Черниң кылмаал асеринчилериниң ужуштуруш-купун хайгааравышаан чурт-тарынык палтышкан кужу-биле оларын белекээр болган тө-лөвиседе болур. Космостик техниканы чүгө эртемге хол-баштыр кады ажалган турар эвес, а оу улус ажалы-агы-ынга ажалык болдурумынча база улаандырган.

«Интеркосмос» чөвүлө-ниң ларгазы академик Борис Петров ботунун чутаанын бо программа социалистик чурт-тарда эң шыраак дөң ийи-чиликте коллективтериниң тур-гузугага ийилген болганин ийерген. Космос делеминге ийи-чилик чорударынын тала-зы-биле Совет Эмиледеги Франция болган Индия-биле

харылаалары улам быжык-кан.

Совет болган америка улус-тун кады кылган чоруткан ийи-чилик ажалдарынын со-ругалары-ла хей: Чер чо-отунуң делемин, Айны болган оон-даа өскө планеталары ийи-чилери, оон ангыда ме-теорология, биология болган медицинага хамзанышкан ай-тырылганы өөренири... Ол со-ругаларынык шуптузун са-наары берге.

Эртен чылдын төңүзүндө «Космос-782» деп совет био-аэриничи октаргай делемин-деп эң келген. Ону белек-кээринге киржип турган соци-алистик чурттарынык болган Францианың специалистерин-деп алгыда АКШ-тың эртем-денерини база ийеркейик чо-руун көргүзөт. Ол ийи-чилик чогуу чүтүң-биле солун бо-лган?

Чер чоотунда орбитага ко-смонавтыларынык ажалы үргү-чүлөдү негеп турар. Октар-гайда узуу хуусааның «коман-дировкалары» ужуштурушун деп алаарга, арай адалыг-тышкан динилер. А херек кырында ажалык кесиптерини ында чурттан турар болгай.

ЭНАС программанын боттан-зырып тура америка космонав-ты Весп Брандига боду ужулар космос херекселдериниң дуа-зы-биле планеталарынык кады ийи-чиликте болур бис бе?—деп айтырыны салган.

— Болур — деп, ол хары-маан.

Совет-америка ужуштуруш-тун кол соругазы — космос талазы-биле баштагы ийи-кү-рушенин космостик кады ажалдажылгазынын чөтү бо-лурин боттанзыр болур.

Михаил ЧЕРНЫШОВ. (ПМА).

Эрте-бурунгу Галичиниң аялгалары

КОСТРОМА ОБЛАСТЬ. Галич хоорай-нык Култура ордузунун «Галичнотла» деп фольклор коллективни ажалы чон-ларнык бот-тыкынгыр уран чогадылганы-нык Бүгү-ажалык фестивалынык бирги элчөөнүң лауреады болган. Коллектив оон ажалы ажалдаган турар, оон составында эсканатор заводунун болган өскө-даа ботурулганы ажалыктылар база ала-бан-хаалкылары кирип турар. Алсам-биди репертуарында — эрте бурунгу галич

черинге туруп турган ирлар болган хо-роводтар, бот-тыкынгыр артистер оон көргүзөдө эрте-бурунгу шагың хептерин кедип алып. Фольклор коллективни—Кара хоорайнык эвес черинг суураалына кү-зөңгит аалчы.

ЧУРУКТА: «Көдөңнөң наймы» деп фольклор көргүзү. Күтсөдигилери — Култура ордузунун ажалдакчылары Олег Зайцев биле Ира Римская. С. МЕТЕЛИЦАНЫҢ ФОТОЗУ.

Информацияның чаа системазы

Июль 8-те Москвага социалистик чурттарынык эртемдер академияларынык төлөвиседе Никитил эртемдериниң тала-зы-биле делегейинк информа-ция (МИСОН) төвүн тургузар дугайында дугуржулгага ат салганнар.

Никитил эртемдери чүгө билгичиниң чепсээ болуп турар эвес, харын-даа идеолотуг де-миселдин чепсээ болуп турар. Социалистик чурттарынык на-ционал академияларында тус-нак информация төптери тур-густунган. Оларнык киржил-гези-биле делегейинк никитил-леп литературанын өөренип болган сайырадып турар. Хей эвес хуусаа иштинде ол никитил-леп эртемге улуг улуг-хуу-зун кириген.

Социалистик чурттарынык информация төптери бот-бот-

тары аразында быжык харыл-тазын туткан. Олар информа-ция материалдарыны солчуп, никитил эртемдеринде куш-ажылды улустар аразынык хувазы, кады кылган чыны-дыларыны унуруп турарлар. Эртем информациянык мон соңааргы хажмудеи, оу идеолотуг ажалы ажалык кылдыр ажалыларынык соци-алистик кады ажалдажылга чурттарынык эртемдериниң МИСОН харылааштырып турар.

Информацияларнык нацио-нал төптериниң кады ажал-дажылганын чаа-чаа, хей аны талагы орунту МИСОН ажалтзын. Кооперацияны бол-гаш хуш-ажылды ажалган турар, МИСОН делегейинк хей-хей литературанын сайыра-дыр ажалга эвээш эвес куш-тү болган үеи камап берип

турар. Оон ангыда рефератив-тик журналдары болган ай-тырык-теоретиктик чыным-дарыны унурунган, материал-дарыны чыырыма болган сай-ырадырынга каттаптар чоруй-тү ботурулганын база чедип ап турар. Чамдык таарылгаларда МИСОН баштайгы үндөиниңи-ни чачгыс уаза эвес катан-ка-тап сайырадырынга, медэини бугу улустун маштазы-биле ажалгазынга база дузаны көргүзөр.

Социалистик чурттарынык эр-темдер академияларынга баш-кылашынык болган эртем-ишчилеги ажалын чорудары-нык доңгелни беддеринге МИСОН улуг дузаны чедирип, идеолотуг ажалга ажалык чүгүлдери бээр.

— Бистин институттун кол-лентивинге улуг харысалга

МОСКВАНЫҢ ОЛИМПИЙ ЭМБЛЕМАЗЫ

Монреальда спортчу оюннар ажалыкышкынык ботурун-де Бүгү-делегейинк олимпий комитети ботурун 78-к сессиясында 1980 чылда болур олимпиададык эмблеманын ба-дылаан.

Эртен чылдын июль айда «Олимпиада-80-нин» оргкомитетин чарнааны конкурса СССР-деп болган оон-даа өскө чурттардап сөз муң ажалы про-фессинал чурукчулар болган чурулгага халдышылдылар 26000 эскилери чоруткан.

Юри бирги чери «Масса-лыг» стартан олимпий старт-тарына чедир» деп девизтик төлөвиседе тышкан. Автор-нуң дугайында медэинг чага-нык помчуп көргө, оон автору улуг эвес даян хоорай Резек-не чурттуг Владимир Арсен-те болган.

Конкурстуң талкычы 25 харык, ажалынык өт-бүгө төртүттүң, чурулгага школа-чы чылдарында-ла халдык-шылдык кижип чоран. Ол уран чүл үчүлчезин дооскан, ше-риг херези эрттирген, агы үе-де Резекнеде демир-орук бел-дириниң станицында пи-мекти чурукчу болуп ажал-дап турар.

Москвага болур XXII Олимпий оюнлары үш кол не-зектен тургустунар: олимпий-жи символга—ораттык беш тырыклар; спортчу оруктарың хейир-байлаы Москавинк архитектуралары-нык хейир-биле дүрүлгө; эмблеманың үстүк кезеңде

беш адыр сымды бар. Эмбле-маның ийити оу кылдыр кы-зың өң шилеттиген.

Бүгү-делегейинк олимпий комитетиниң болган конкур-че чоруттулган чүс-чүс ажал-бур эскилериң ботурун Москага болур Олимпиада-80-ниң эмблемасы-биле көртүт-кү совет элчисиниңиң Мон-реальда «Спорт болган кул-тура кижип төрөткөткөң хе-рээди» деп делегейге талыш-канын. Авторларынык эски-теринк кол үлдөсүнннн ий-терналопалчы теманы ий-лип алып дөң орадыкыш-кышпарың эң деп демдеген.

Сергей ПОПОВ, ПМА-нык тусай корреспон-дентизи. Монреаль.

Селигерниң дыштанылга чери

КАЛИНИН ОБЛАСТЬ. Селигерниң бой-дуу магалы—каас-параш арылар, дон-кер, Калинин болган Новгород обла-стык кылыгында халдер. Херек кыры-ла Селигер бичи дымарктардан тудуш-кан. 24 сүт коабектериндеп тургусту-ган. Оларнык хамзанык-биле пароход-даа, ахта-даа эртин пидеаеа. Олаң чүгө ту-ристч байылаан-биле чорун болур. Сели-гериниң байылаан эрктери барык-ла 600 километр шойлун чоруткан. Селигер-де уду-биче хемчөөдө 160 ортулуктар бар.

Селигер — дыштанылга эң ака чер-дериң бирээш. Алаа сугга эштин, хүне додуктур доңгелен, хемелен болган ча-даа алы-чорук кылган, балыктан, кат, мө-гүтү чыып болур.

Селигерде додучу хоорай Останковта аалчылар бажыны, кайсы-даа 800 кы-жиге таарылганын «Селигер» болган «Союз» деп турист баазалары ажалган. Путевка чок көп турар туристерге тус-кай дыштанылга допаларын арыларда болган ортулуктарда дерип тургустан.

ЧУРУКТА: олаңык балыктаанын.

А. ОВЧИННИКОВТУҢ ФОТОЗУ.

СӨГЛЕП ЧЕТПЕС ӨӨРҮШКҮ

1976 чылдын март айда грипптен заразын соонда на-раамга дегдиреишкени болган. Районнуң улуг ийишчи Калдар-оон Роман Ийижапович на-раамын шынчээш, республика эмнелгези баар бичип берген.

Кызылдың наран эмнелге-зинге үр үениң дугурунда эи-тетенин соонда, нарам шунет-жинжэн. Ам наң-кадык, карак-тыг ажалдап, чурттан чор мен.

Аарып турган үемде наран эмнелгезиниң эргелениши, улуг эми Надежда Николае-ва Килинаны, чаа институт дооскан анык эми Лариса Чадзидзиде Спиридонованык болган эмнелгениң ажалың-нарыны аарыг улусна сагыш човангырын магадап, өөренип чедип алган нарын, берге эрте-мин чөп ажаллап билирин көр-гөш, мээң аары нарамны ийити эмнел каанынга сөглөп четпес өөрүшкүмү ийерттим.

Т. ДОЛГАР, Эркин районнуң Эркин суу-рунун чурттанчызы.

ДУРЖУЛГА-ТИИЛЭЭН

СЭТА-нык шыдыраа тайм-бырлаңчым, делегей гросс-мейстери Александр Нотов Швейцарияда Биле хоорайга болган улуг маргылдааны мынчалар ажалттып турар:

— Дания чурттуг гроссмей-стер Бент Ларсен эола айы-биле Биле хоорайга эркен шы-дыраа маргылдаанын тил-лечин болган болгай. Болуп эркен маргылдааның пегел-деин баулар бирги, ийги, үшкү черлерин алган шы-дыраачылар дараамында шил-де маргылдаага киржир эрге-нин алып ужурут. Ынчалар аңаа киржир эргени чедип алып дөң совет гроссмей-стерлер Тигран Петросян, Ми-хал Таль болган бент шы-дыраачы Лайонс Портш оларны аразында спортчу де-мисел болур. Меңа бирги, ийги черлерин алган шы-дыраачылар дараамында пи-ляде маргылдаага киржир эргени чедип алырар.

Дания чурттуг гроссмейстер Бент Ларсен делегейинк эң шыраак шыдыраачыларынык санына үр чылдарда кырип келген. Ынчалар-даа ол сөөлү чылдарда арай чедипишкн чок ойнап турган. Моон му-рунда болган делегей маргыл-даанын ол сөз эң шыраак шыдыраачыны аразында бе-зин кирбөө болгай. Талан-тымыг шыдыраачы муруну-дааы ийишк шыраак, боду-гага бузуредиг ойнап эге-лээн.

Совет шыдыраачылардан Тигран Петросян болуп эр-кен эола маргылдаанын ка-жангызын-даа бедиң көдүрүшкүнүң ойнаа, ол маргылдааның эгезинде төн-чүлүгө чедир тура-сору-тут, бодуна бузуредиг ой-нап. Делегейинк экс-чемпи-он, 47 харык Тигран Петро-сян маргылдааның сөөлү беш салымы арыг тилелгелер-биле дооскан. Ол сөөлү жура-жылгаларында Бент Ларсен биле ГФР чурттуг Роберт Хюбнери утуш, алаа чотур беш салын дерт санын чаа-лап алган.

Шыдыраага делегейинк экс-чемпион Михаил Таль база кайтамчыктык чараш ойнаа. Рига чурттуг гроссмейстер

маргылдааның эгезин ийи-мд-ла көчүт чедипишкн чок эге-лээн. Ол оюнун ортуунага чедир шаңнадык черлерин алты дөң улустун саныга бе-зин кирбөө турган. Ынчалар-даа Михаил Таль маргылда-ны сөөлү алды салында чыгыс-даа кижиге уттур-бай, мурунку одурумга кир-ген.

Бент шыдыраачы Лайонс Портштан Биле хоорайга болган маргылдаага 2-4 ду-гаар терлерин үлөсикни алаа кытчаар-даа ажалк удуз спортчу чедипишкн болуп ту-рар. Ынчалар Петросян, Таль, Портш үштүн ийиң дараамындагы шилде мар-гылдаага киржир болганда «үшкү арты» кижини ала-дир-биле оларны аразында пемелде маргылдааны удузас чорудар.

Швейцарияда Биле хоорай-га болуп эркен эола айы-би-ле шыдыраа маргылдаанын түн-дөлдөрин алган көргө, дуржулгады бедиң, хоотун шыдыраачылар амыктарын уткан болуп турар.

ТЕЛЕ-ВИДЕНИЕ

- АВГУСТ 13-ТЕ
- МОСКВАДАН
- 8.10—Экранда — киноме-дия. «Чедипишкениң эрсеелери». Ура-чечен ойнуг филм.
- 9.35—В. Маяковский — «Ким болура?» Ойнуг.
- 10.00—Оперетта артистериниң концерти. Ойнуг.
- 11.00—Медзалер.
- 11.10—Уруларга филм. Кыс-ка ойнуг телефильм-пер-ни программасы.
- 12.05—«Сут дүвүнчө дүшкөк» норвайдерин эртин-дери. Ойнуг мул-т-филм.
- 12.25—«Калесиктиң симфония». Ойнуг филм-концерт.
- 12.40—«Москва болган моска-чылар».
- 13.15—13.25—Чаксар.
- 13.25—Хоккейге Бүгү-ажалык турна. ЦСКА биле СССР-ниң шилдеиң ко-мандаларыны аразы-да оон. 3-кү үеи. Спер-доскиден ойнуг дам-чылыга.
- 13.55—Документалдык филм.
- 14.05—Оперетта артистериниң концерти. Ойнуг.
- 15.05—«БМ-нык күш-ажалык судамы». Ойнуг.
- 15.35—Экранда — киноме-дия. «Чедипишкениң эрсеелери». Ура-чечен ойнуг филм.
- 17.00—«Уе». Информастыг про-грамма.
- 17.30—С. Луна — «Дистециян ирлары». Филм-ко-нцерт.
- 18.00—Улуг улуска ойнуг мул-т-филм-пер про-граммасы: «Бодула», «Кымы болган кара».
- 18.20—Хоккейге Бүгү-ажалык турна. ЦСКА биле СССР-ниң шилдеиң ко-мандаларыны аразы-да оон. 3-кү үеи. Спер-доскиден ойнуг дам-чылыга.
- КЫЗЫЛДАН
- 19.00—«Неделя болушкун-ларын тайылгыр». Дамчылыга.
- 19.15—«Тышанк неде-ля». Информастыг про-грамма.
- 19.20—«СРК-ниң XXV эсези-зиниң шилдеиңиң а-амыдалга». Дамчы-лыга.
- МОСКВАДАН
- 20.00—Медзалер.
- КЫЗЫЛДАН
- 20.15—Телемедзалер. МОСКВАДАН
- 20.25—Экранда — киноме-дия. «Чедипишкениң эрсеелери». Ура-чечен ойнуг филм.
- 21.50—«БМ-нык күш-ажалык судамы». Ойнуг.
- 22.20—«Балакеритик романа-тары». Ойнуг филм-ко-нцерт.
- 23.00—23.30—«Уе». Информа-стыг программа.

АГААР

Бөгүн республикага бүрөп, азыр, Хаттын күжү кошкан. Агаарнык температуразы ла-зык черлерге 16—21, арыка-рынга 22—27 градус алыр.

Кымыга шокар бузуттар, чагыс, Хаттын күжү кошкан. Агаарнык температуразы 24—26 градус изир.

Ректор В. С. ШАРАВИН.

КИНО

- АВГУСТ 13-ТЕ
- «НАПЫРАЛ»: «Шир» 9.20, 11.00, 12.40, 14.20, 16.00, 17.40, 19.20, 21.00 шаңтарда.
- «ПИОНЕР»: Киночымыд 9.20, «Бенин колониянык кадыны» 10.40, 12.20, 14.00, 15.40. «Шинтареттиник ойнуг чок» 17.20, 19.20, 21.00 шаңтарда.
- «КАА-ХЕМ»: Киночымыд 10.00, «Хөм алышкы» (3-4 серия) 15.00, 17.50, 20.20 шаңтарда.
- «ВОСТОК»: «Бастоннаре» норвайдер хөм таарып тур» 15.20, «Хөм алышкы» (1-2 серия) 17.20, 20.00 шаңтарда.
- ЧАГЫТ КИНОТЕАТРА: «Ына Моска» 16.50, 18.40, 20.30 шаңтарда.

КЫЗЫЛДЫҢ АВТООРУН ТЕХНИКУМУ
ӨӨРЕНИЧИЛЕРНИ НЕМЕЙ ХУЛЗЭП АП ТУРАП

Ортумак школа доосканыны «Автомобиль оруктарын тудары болган ажалгаары» деп тускай эртем талазы-биле шунт өөренир-ге хулаа алып, ылачарга сес класс доос-каныны «Топография» деп тускай эртем талазы-биле хулаа ап турар.

А бот-өөредилгедиг салгыра «Авто-мобиль оруктарын тудары болган ажалгаары»

1976—77 ӨӨРЕДИЛЕГЕ ЧЫЛЫНДА АП ТУРАП

база «Орун машиналары болган дерилгеле-ри» деп тускай эртем талазы-биле 8 класс доосканыны хулаа ап турар.

Бидириткиниң август 20-ге чедир ху-лаа алып.

Документилер чорудар адрес: Тыва АССР, Кызыл хоорай, Промышленная ку-дучу, № 71, автоорун техникуму.

Туризм болган экскурсиялар

1976 чылдын сентябрь 30-да Кызылдан Абакан—Омск—Волгоград—Пятигорск—Бревал—Тбилис—Батуми—Су-хум—Гагра—Алдер—Абакан маршруттуг туристч поездиге ажалдары-биле баянистер болган культмассовиктер херек-деп турар. Ажылга хулаап аддымгазырың орукка чоруту-рун-дежэ, экскурсия халдырылганы халас, вагон-рестора-нарга хүнде үш катан чик өртек-биле чөмгөр. Орукка чо-раан үеиниң ажалы телевизор шат баулар төлөр.

Кызыл. Ленин куумчузу, бажы № 29, телефоннары: 2-35-92, 2-51-76.

ХАМААТЫЛАРГА

Бажың өртөөн төлээр, электро-энергия, газ, телефон, урулар са-диктери болган ажалыларын хөзө-нин төлээр дөңш силер ай санында ажаалда кассазыңа келир силер.

Айткан телевизорлериң ажаалда кассаларыңа барбайн, бодунун үе-зини камап алыр сорулга-биле ак-шаны шилчидип төлөп болур.

Силерини даалганар-биле ажаал-да кассалары квартал, чыл иштинде ол даалганы солугааныңа чедир си-лерниң агар санынаардан кандыг-даа организацияларга силерниң ду-гурушкан үеңериниң иштинде акша-ны шилчидип төлээр.

Кандыг-бир төлөвирни чангыс удаа чорударың ажаалда кассала-рыңа дагзып болур. Ындыг даалга-ны почта дамчыштыр база чорудуп болур.

Үр болгаш чангыс удааның акша шилчидилгезинге эргежок чугула бланкаларны кандыг-даа ажаалда кассалардан ап болур.

Бодунарың үеңерини камаңнар! Ажаалда кассалары-биле акша шилчидилгелерин ажаллаңар!